

Nauja lietuviszka draugystė.

"Kardas" praneša, kad Baltimorėj susitvėrė "Kooperatyviszka draugystė Lietuviszkos spaudos Amerikoje". Mieris draugystės yra išdavinėti progresyviszka laikraštį ir naudingas knygas ir jas platinti tarp žmonių, įsteigti prekystį. Kiekvienas norintis pastoti sanariu naujos draugystės moka į draugystės kasą po 50c. ant mėnesio ir už tai gauna visus draugystės išdavimus dykai.

Lietuviszkas Piknykas

Seranton, Pa. lietuviszka parapija turės savo piknyką, 9 dieną Sejos, darže Central Park, ant Washington ave.; prasidės 3 valandą po pietų ir trauksis iki 5 valandai ryto. Įžanga vyrams 25c., o merginoms dykai. Daržas gražus, grojys puiki muzika, bus tai gražiausias pavilkinimasis. Dėltogi sirdingai užprasime visus lietuvius ir lietuwaites atsilankyti.

Su guodone. KOMITETAS.

Iš Foxcroft, Me.

Mūsų mieste lietuvių abiejose lyties, su mažais vaikais, yra 33 ypatos. Katalikizmo bažnyčios nėra čia nė jokios. Darbai prasti, vidutinis ūdarbis ant dienos 75c; nė jokių didelių dirbtuvų nėra; lietuviui dirba vien giriose ir ant fermų. Oras šaltas, tankiai lyja, iš ko galima spėti, kad bus geri metai.

Foxcroftietis.

† Prowa "Saulės" išleistojo, p. Baczkauisko, pasibaigė, Philadelphia sude, 7 d. Sejos.

Pamėgink naują 28 valandų trukmę New York.

Nickel Plate geležinkelis yra dabar visus pripažintus už geriausius, ir nedėlio, 30 Gegužio, bus įkurtas to linijos naujo traukio tarp Chicago ir rytų. Trukiai puikiai išrenkti, su miegojimo vagonais išvažiuos iš Chicago kas dieną 10:35 ryto, 3:05 po pietų ir 10:15 vakaro. Ant traukių visų kelių yra tarnai, apdėti uniformomis, kurie ant kiekvieno pareikalavimo patarnaus važiuojančiam. Trumpai laiku ir už pigią prekę galima ant šios linijos pasiekti visus rytinius miestus.

Apie gerinę informaciją atsišaukite arba adresuokite J. Y. Calahan, Generalizską Agentą, 111 Adams Str. Chicago, Ill.

Arba H. Thorne, C. P. & F. A., 111 Adams Str. Chicago, Ill.

Iš wisur.

Laikė žmonių suskaičymo Maskolijoj, tulose wietose Kijewo gubernijoj, pasirodė daugelyje šeimynų, kad vyras ir jo patinė wienokias turi prawardę. Išsirė tą dalyką: persitikirino, kad čia wyriskiai savo moteris laiko kaip už taworą ir jas arba parduoja kitam, arba wyriskiai turinti pacias, jeigu jos nepatinka, tiesiog apmaito. Jeigu, paweikslan, kokiam Iwanui labiau patinka pati Trifono, o wėl Trifonui pati Iwana, tai jie tarp sawes tariasi ir tiesiog apmaino pacios. Buwa tankiai ir teip, kad prie tokio mainų moka ir priedus. Dėl tų tai priezaszčių daugelyje šeimynų pati turi kitokią prawardę, negu jos vyras: pati kitokios prawardės yra tai apmainyta su kaimynu. Kaip sako, ant tokio surėdymo moteris ne rugoje ir tankiai pacios užmano sawo wryui apmainyti ją ant kitos.

Ant Afono kalno, Balkanų kalnuose, yra daugybė staciatikizskų klostorių, kur yra daug maskolizskų zokonių. Žinoma, jie ten neturėtų iš ko misti, jeigu ant jų naudos nerinktu aukų. Dabar įsėinantis Tiflisė gruziniszka laikraštis "Iwefra" praneša, kad daugelis izskų maskolizskų zokonių yra tiesiog prigawėję, kaip kiti, nuo aukų pralobę, apleidę Afoną, kur sawo wietoj įstatė žydas ant priėmimo aukų ir rasziniėjimo praszymų į Maskoliją, pats, turėdami puikius namus Konstantinopolioje, ten kaip turkiszkai buszai ramiai sau gyvena. Jie pats raszytė ne moka, todėl samdo žydas, kurie apraszydami wargus ir badą maskolizskų zokonių ant

Afono, szaukiasi aukų mielaszindingų wientikių maskolių. "Iweria" paduoda ir prawardę tų popų prigawėjų.

Iš Lodziaus, Lenkijoj, raszo: sawinjkas dwardo Lutomiersk, Sokolowski, norėjo priskirti prie sawo dwardo prie rubežiaus esanzias, apleistas nu kelių deszmetių metų, žydziskas kapines ir liepėjus sawo bernams izsarti. Tam wienok pasiprieszino aplinkiniai žydai: apsiginklawo, jie, kas su rewolweriu, kas su kuolu arba su peiliu ir apstoję Sokolowski namus. Atėjusiu nuwyti juos dwardo užweizėtoja sunkiai sumuszė. Nuwijo juos tik pakwiest iz Lodziaus žandarai. Žydai sako, kad ant kapinių ilsi si kunai Lodziaus milijonierių, kurių giminės sutinka daug pinigų užmokėti ant izsiuosawimo kapinių izsk krikščionizskų rankų.

5 d. Gegužio, mieste Elizabetpoliujė, ant Kaukazo, likosi užmusztas sawinjkas hotelio "Europa", Arakel. Naktį Arakel parwaziawo namon ir patėmyjęs prie namų ant trepų sėdintį policijantą, paklausė, kodėl jis čia sėdi? Tas iz syk atsistoję, nusė mē dar kepūrę, bet paskui izsi traukęs szoblę, kirtę Arakeliui krūtine ir į nugarą. Suzeistas puolė ant žemės, o policijantas nupjowė jam kisenių, kuriame buwo masznė su 45 rubliais ir nubėgo. Ant rytojaus policijanto drabužius rado miesto sode, o izsk policijantų truko wieno, maskolizskas Iwana Polkowniczenko. Jo iki szioł, ne surado.

Japonizskas laikraštis "Asach" praneša, kad Korėjoj, Pirk—jun—du apskritį surado didelius ir labai turtingus aukso plotus. Amerikonizska kompanija "American Trading Company" gawo jau nuo Korėjos randokoncesiją ant įrengimo kastynių. Jeigu wiskas yra teisybė, ką apie tuos aukso laukus raszo, tai tos naujas kastynės teip atsilieps ant swieto pinigizsko surėdymo, kaip sawo laike atsiliepė atradimas aukso Kalifornijoj. Korėjos aukso plotai esą dar turtingesni už Kalifornijos kastynes.

Mieste Budiszine (Saksų žemė), wendai (smulki wos 80000 galwųskaitanti slawiszka tauta) apwaukszčiojo 50 m. sukaktuwes literarizskos draugystės "Matca Serbska". Prie to buwo paszwentinimas ir kampionio akmens loenų draugystės namų, kuriame patilps biblioteka ir tautiszskas muzejus. Wendy yra 50 syk mažiaus negu lietuvių, bet jie mat įstengė sutwerti teip twirtą draugystę, turės sawo tautiszskus namus, o mes ką turime? Apart bažnyčių nieko daugiaus, galima sakyti, ne pastatėme.

Ryme, su didelėmis izskilmėmis atsiuwo kanonizacija uždėtojaus zokono barnabity ir patrono Lotaringijos Tounier de Montaincourt. Bažnyčia Szwento Petro ir daugelis kitų Rymo bažnyčių, buwo puikiai illumiuotos. Į Szwento Petro bažnyčią susirinko su wirszum 40000 žmonių. Widuryj bažnyčios twarkos dabojo popiėžiaus žandarai, ant miesto gi ułyczij italizska kariauna.

Per pirmutinį bartainį szijų metų, Prancuzija atsigabeno swetimų krasztų taworų izsk wiso už 1362565000 frankų; pereiną metų per tą patį bartainį metų, parsigabeno už 1370442000 frankų; taigi szį metų mažiaus ant 7877 000 frankų. Izszwežę gi sawo taworų; kitus krasztus už 1173192 000 fr. Taigi izszwežę szį metų ant 15533000 frankų daugiaus negu per tą patį laiką pereiną metų.

Mieste Pizoj, Italijoj, wietinėj katalikizskj bažnyčioj, laike diemwalydystos nupuolė nuo altoriaus deganti žwakė. Susirinkę ant maldos persigando ir ant syk pradėjo grustiesi prie durų. Tame susigrudime dewyni žmonės likosi su wisu sumynioti, 25 gi yra dar gywi, bet sunkiai sumynioti.

Kadetai (mokintiniai) karizskos akademijos Rio Jeneiro

(Brazilijoj), kuriuos susodino ant karizsko laivo ir siuntė prieš maitzintjklus, pakėlė maitzją. Suwaldė juos rods ant laivo esanti kariauna, bet jie pirma į jures sumiėtė sawo ginklus ir amuniciją.

Mieste Lodz, Lenkijoj, suėmė daug žydy agentų, kurie prikabinėję jaunas merginas keliauti į swetimus krasztus, žadėdami geras wietas, bet paskui jas pardawinėję į paleistuwystės namus. giaw Terp sugautų yra daugiausiai žydy ir žydelių.

Miestas Lavanger, 35 mylios nuo Drontheim, Szwedijoj, bėweik su wisu izdege. Triobos čia buwo medinės, taigi syk užgimusi ugnis gėr sawo maitzją ra-bai didelės. Ar prauwo prie to ir kiek žmonių, dabar nežinia.

Per keturis mėnesius szijų metų, Wokietijos randas izszwo izsk wiso 235 swetinių pawalinių čia apsigywenusių; tarp izszwyty buwo 46 amerikony.

Daugelyj wietų Grekijoj, teipogi pietinėj Italijoj, buwo žemės drebėjimai.

Paslaptytis maskolizskų kalinių.

Užstojas Warszawaui naujam jeneral-gubernatoriui, kunigaikszczui Imeretino ir pradėjus tirti nėti darbus pirma čia waldžiusių maskolizskų szatrupų, tie darbai pasirodo teip bjaurus, kad už juos tokį Gurkų priderėtu izsiųsti į Siberijos kastynes, jeigu Maskolijoj elgtusi teisingai. Koki tų Gurkų buwo darbai, matome izsk žemiaus paduoto raszo izsk Warszawaus, patilpusio laikrasztį "Słowo Polskie". Pagelbinjkas kunigaikszczio Imeretino, jenerolas Onuprienko, nuwaziawo į Warszawaus citadelę ir atsilankė kaliniuose, kur patalpinti politizski nusikaltėliai. Izswaiszcziojo wisur, izsklausinėję ne tik urėdojklus, bet ir kalinius. Nuo kalinių dažniojo, kad jie citadelėj sėdi jau po keletą metų, bet daugelis ne mokoje pasakyti, už ką yra čia patalpinti, kas bjauriausiai, kad apie priezastį pasodini-mo čia daugelio žmonių ne mokoje atsakyti nė kalioje pri-žiūrėtojai. Negalėdamas kitaip nieko dažniojo, jenerolas Onuprienko pareikalawo akty, bet ir izsk jį nieko ne galėjo suprasti. Wienas likosi suimtas ir pasodytas į Warszawaus citadelės kalinį todėl, kad jį apkundė koksai sznipukas, arba kad jį už ka ten nuurėjo. Rengėsi izsirti tą dalyką, bet tie, kuriems tas izsiri-damas buwo pawestas, wisai apie pasodytus užmir-zo ir tankiai žmonis wisai ne kaltus daugeli metų čia izsilaikė. Jenerolas Onuprienko, užtikęs keletą tokių nekaltų, dasiprotoję, kad čia jų turi buti ir daugiaus. Waikszi-damas toliaus po kalinio kambarius, užtiko keles deszintis sėdinčių čia wisai ne kaltų žmonių. Sugrįžęs atgal, atidawėkun. Imeretino aktus apie tuos nekaltai kalinių sėdincius ir apie wisą papasakoje. Tas peržiūrėjęs rasztus ir izsk jį apie nekaltystę į kalinius pasodytų persitikirinęs, liepė juos tuojau paleisti. Gaila, kad juos tuojau paleisti. Gaila, kad Wilniujė ir kituose Lietuwas miestuose nėra tokių jenerolų Onuprienkų, o nėra abejonės, kad čia teipogi surastu daugybę be jokios kaltės Oržewskio ir jo tar-nų susodytų į kalinius žmonių.

Naujas 28 valandų trukmės New York.

O 30 valandų Bostoną.

Dabar Nickel Plate geležinkelis gali duoti perwaziuojantiems geriausią wigadą. Trys trukiai wazinėja kas dien ir abi pusies tarp Chicago ir rytų. Pietiniai wagonai su geriausiu tarnysta, o preklės pigesnės kaip ant kitų linijų. Trumpiausia linija į rytus. Wa žuodamas sziai linija ukezdėsi pinigus ir laiką. Atsiszauk arba adresuok: J. Y. Calahan General Agent, 111 Adams St., Chicago, Ill.

Arba H. Thorne, C. P. & F. A., 111 Adams St., Chicago, Ill.

GEOGRAFIJA

ARBA

MOKSLAS APIE ŽEMĘ.

I DALIS.

Pagal prof. Archibaldą Geikie ir kitus.

Idant suprasti kiek waisingos žemės gabena lytus į jures, užtenka prisizūrėti, kas dedasi po kiekvienam smarkiam lytui. Vandens kiekvienam upelyj, kiekvienoj upėj susidrumszcia, susidrumstimas tasai paeina nuo žemės dalelių, kokias lytus sunesza į upelius ir upes. Dumblas drumszcziantis wandenį paeina nuo smulkių dalelių sutrupėjusių uolų; didesnius szmokus rita vandens izsilgai upės dugno. Jeigu gerai prisizūrėsite toms upėms ir atsiminsite, kad jos tą daro per amžių eiles, tai geriaus suprasite tas visas permainas ant mūsų žemės pawirsziaus, kokias padaro tik lytaus laszas.

Upeliai ir upės. Jų pasidarymas.

Atmenate gal, ką seniaus kalbėjome apie lytaus wandenis nupuolusius ant žemės. Atsimenate, kad wiena to vandens dalis įsigeria į žemę ir matėte, kaip ji paskui wėl prisigriebia žemės pawirsziaus. Pažiūrėkime dabar, kur dingsta kita to vandens dalis, kuri teka ant žemės pawirsziaus upeliuose ir upėse.

Tėmykite gerai prasidėjus lytui kelią, koksai yra jų apgyweniuose krasztuose. Matote pirmiausiai, kad kiekvienas lytaus laszas izsmusza dulkėse arba pieskoj duobute. Lyjant smarkiaus, zenklai tie ant pieskos pradeda nykti ir visą kelią užlieja vanduo, kurisai keliu teka į pakalnę. Įsitėmykite gerai, kaip tasai vanduo teka.

Matote, kad kelias ne wisur lygus: wienoje wietoje yra lomos, kitur wėl izskilęs akmuo, yra ir daugiaus nelygumų, kurių ne matėte, kol kelias buwo sausas. Kiekviena loma ir kiekviena kalvutė ant to kelio atsiliepa ant vandens tekėjimo. Matote, kaip nupuolęs vanduo stengiasi ant kelio daryti sau takus ir kaip kiekviena kalvutė, grumstas nukreipia jo taką tai į wieną, tai į kitą szoną, kiekviena duobutė sulaiko vandens dalį.

Prie kalvutės matote mažus tik vandens tekalius, pakalnėj skaitlius jų pasimazino, bet užtatai juose jau daugiaus vandens susirinko, taigi kad į wieną susiliejo jau keli ir žemyn ritasi jau greicziaus.

Tas vandens tekėjimas ant lygaus kelio po smarkiam lytui parodo, kaip lytų wandenys teka ant žemės pawirsziaus kokiame nors kraszte; todėl peržiūrėkime tą apsi-reizkimą placziaus.

Kodėl vanduo teka wieszkeliu izsilgai jo pasilenkimo? Kodėl jis neteka į priezingą szalį? Priezastis to yra ta pati, kokia priverczia izsmesztą augstųjį akmenį puliti atgal ant žemės; ji wadinasi *sunkumo pajega*. Kiekvienas vandens laszas puola izsk debesų ant žemės, nes prie to priverczia jį žemės traukimo pajega. Nupuolus jam ant žemės, trunkimo pajega traukia jį toliaus ir todėl tur ristišes pakalnę žemyn izsilgai patiktos ant sawo kelio grabutės. Lytaus laszai izsk debesų puola, tiesiog ant žemės ir puola su dideliu greitumu, tekėjimas gi wandenų pakalne juriu link tankiai atsiubna izsk palengvo, bet priezastis puoli-mo lytaus laszo izsk debesų ant žemės ir wandenų tekėjimo ant jos pawirsziaus paeina nuo tos pacios sunkumo pajegos. Izszvingiawęs upelis, wandenų puolimai tulose upėse, upės, wandenų tekėjimai jūrose rodo kokią ant jų turi įtekme žemės traukimo pajega.

Traukiama prie widurio sunkumo pajegos visa daugybė lytaus wandenų, kuri į žemę ne įsigėrė, turi tekėti pakalne vis žemyn, pakol ant kelio jos kas nors nesustabdyd. Ant žemės pawirsziaus yra gilūs įdubimai *azerais* wadinami, kurie sulaiko daug tekanczių nuo laukų vandens, wisap teip, kaip ir ant kelio susirenka vanduo esanziose ant jo pawirsziaus duobutėse. Tankiai wienok azeruose buwa teip, kad izsk wieno jo krasztu atplaukia vanduo, per kitą gi jo krasztą jis ir izszplaukia; taigi tokiuose azeruose ne gal patilpti nupuolęs lytaus vanduo. Upės tekanczius izsk azero atlieka sawo kelionę toliaus ir teka į jures. Jūrės todėl yra tai dideli rezervoarai, į kuriuos teka visi vandens nuo kietzemių.

Jeigu koksai krasztas butų su visu lygus, tik palinkęs į wieną pusę teip kaip, paweikslan, stogas, tasyk nuo jo vandens greitai nupluktų į jures. Bet kietzemių pawirszius ne buwa teip lygus. Ant jų yra kalnai, kalvos, klonys ir azerai. Apart jų nelygumų, kokias tuojau galima užtėmyti ir lygiausiai izsrodanti wietą yra į wieną szoną pasilenkusis; wisai teip, kaip matėte ant wieszkelio, yra ant jos nelygumos, kurių izsk syk ne galėjote užtėmyti ir tik po dideliu lytui tos nelygumos apsi-reizszkia; vandens todėl geriausiai parodo izskilimą pawirsziaus kietzemių. Vanduo visada stengiasi tekėti į žemiausiai esanzią wietą, jeigu tik į ją gal prisigriebti.

Lengva todėl suprasti, kodėl lytus wienodai nupuolęs ant žemės pawirsziaus kokių nors wietoje, ne wienodai ant jo izszsiskirsto; tas paeina nuo nelygaus žemės pawirsziaus tame kraszte; wandenio nuo augstesnių wietų subėga į žemumias. Nelygumas žemės pawirsziaus padirba upelius, tie gi upės.

Upeliai todėl ir upės yra tai gamtos padaryti kanalai, kuriais vanduo neisigėręs į žemę teka į jures. Jeigu atkreipsite sawo atydą ant daugumo nupuolusio su lytum vandens ir ant daugybės upelių, ypacz kalnuotuose krasztuose, tai norėsite žinoti, kodėl tie upeliai apaczioj nepadarė didelių twnų, kodėl jie sawo kelionę ne užlieja laukų. Tą lengva suprasti žinant, kad susijungę į wieną du upeliai ne reikalauja ant sutilpimo dwigubai plataus rui-mo; priezingat, tankiai atsitinka, kad upės pasidariusi izsk dwiejų upelių buwa už kiekwieną izsk jų siauresnė. Susijungę į wieną du upeliai daro upę gilesnę, o neplatesnę ir vandens joje jau smarkiaus teka. Tokiu budu daugumas tekanczių nuo kalnų upelių, a paskui susijungę į wieną, užima vis mažesnę platumą teip, kad ant galo tekanti izsk viso apskriczio vandens susirenka į wieną upę, kuri tą atliekama wandenį gabena į jures; tokiu budu izsk tukstanczių mažų kalnelių, kuriuose renkasi vandens tekanti nuo kalno, pasidarė wienas gilus kanalas, kurio užtenka ant nugabenimo to vandens į jures.

Pažiūrėkime wėl į mūsų wieszkeli po smarkiam lytui. Jeigu kelias leidziasi nuo kalno, tai lipdami po lytui augstyn keliu užtėmyjate, kad juo, augszciaus, juo pasidare izsk nupuolusio lytaus laszų tekanti keliu upeliai eina mazyti ir užliep ant pats kalvos wirszunės pamatysite, kad ten jų wisuvis nėra. Jeigu wėl pėriseite į kitą kalvos pusę, tai pamatysite tokius jau vandens upelius bėganczius žemyn į priezingą pusę. Ant wirszaus kalvos vanduo pasi-

dalina į dwi dalis, wiena teka į wieną kalvos pusę, kita gi į priezingą.

Jeigu eisite upės krantu, pradėdant nuo jurių, persitikirinsite, kad juo toliaus nuo jurių, juo labiaus ji susisaurina, pasidalina į daug atskirų szakų, o tos wėl į daugelį mažų upių ir upelių. Paimkite wienok wieną izsk didesnių szakų ir eikite jos krantu. Tuom keliu eidami, prieitumete pradžių mažo upelio, o jeigu eisite dar toliaus, prieisite kalno wirszunę; kitą jo pusę visos upės teka jau į priezingą szalį. Wieta ta dalinanti wandenų tekėjimą wadinasi *linija wandenų pasiskirstymo*. Anglijoj, paweikslan, wienos upės teka į Atlantizską oceaną, kitos į Sziaurines jures; Maskolijoj, wienos teka į Baltiko jures, kitos į Juodiasias, Kaspizskas arba į Ledines jures. Jeigu ant žemlapio pawbrauksite bruksnį, izsk wienos pusės kurio vanduo tekės į wieną krasztą, kitą gi į kitą, tai tasai bruksnis ir bus linija wandenų pasiskirstymo.

Matėte, kad tik lyjant arba po lytui darosi ant wieszkelio tekanti wandenų upeliukai. Pasliovus lytui vanduo ant wieszkelio izszdziusta teip, kad po tulum laikui wieszkeli wėl pasirodo sausas. Žinote wienok, kad ir lytui pasliovus upeliai ir upės nesiliauja tekėję. Laike wasaros karszczų vanduo upėse rods nuseka, bet wisgi jose pasilieka dar tiek, kad upė neliauja tekėjusi. Taigi kas upių wandenų tekėjimą užlaiko? Idant tą gerai suprasti, turite atsiminti apie tą, ką kalbėjome apie wandenų tekėjimus po žemę, nes upėms suteikia wandenį ne tik lytus, bet ir tekanti izsk žemės szaltiniai.

Ir tada, kada nėra lytaus, szaltiniai suteikia daug vandens tekanczioms upėms ir ta tai ir yra svarbiausia priezastis, kodėl wasaros laike upės neiszdziusta. Wienok laike didelių karszczų daugelis szaltinių, ypacz gi mažiaus turinti vandens, paliauja musę ir upės, kurioms jie suteikia wandenį, nuseka, o kaip kitos ir suvisu izszdziusta. Tas atsitinka su mažesniems ant žemės pawirsziaus upėmis. Didelės gi upės, tokios antai kaip Mississipi arba Amazonka, perbėga teip didelius plotus, kad mažiaus ar daugiaus lytaus, teipogi krasztiniai szaltiniai labai mažą turi ant jų įtekme, zinoma, dideli lytus ir jose gimdo twnus.

Tuluose wienok krasztuose upės wasarą ir rudenyj buwa platesnės negu pawasaryj arba žiemą. Teip, paweikslan, Reinas pasididina, taigi daugiaus turi vandens tasyk, kad užstoją wasaros karszcziai, pasimazina gi žiemą. Tas paeina nuo to, kad pradžia jo yra kalnuose sniegu užklotuose. Sniegai tie tirpsta wasarą ir vanduo izsk to pasidare susirenka į upes ir upelius, kurie nuo to užtwysta. Žiemą gi buwa priezingat: sniegas užkloja kalną ir paliauja tirpęs, vandens garai susilaszindami pawirsta į sniegą, upeliai užszala. Tokiu budu prasidedanczius kalnuose upės gauna mažiaus vandens, o per tai pasimazina ir pacios upės.

Upeliai ir upės. Jų darbas.

Po smarkiam lytui upės ne tuojau pasikelia, bet prastai teka palengvo: ne užima nė viso sawo ruimo, padirba pieskų sudumas, terp kurių yra wietos su stowincziu wandeniu, terp kurių izszwingiawusi tikra jos srovė, kuria vanduo ritasi sau sawo keliu į jures. Rodosi lyg kad upė ne turētu kitokios užduotės, kaip tik neszi į jures wandenį, koksai į ją susirenka. Žingeidu jums rodosi, jeigu izszgirstate, kad ji turi ir kitokią užduotę, kurią ir atlieka.

Izsk kur paeina upių wandenis? Matėte jau, kad daugumas upių wandenų susirenka izsk szaltinių, kad visų szaltinių vandens turi mažiaus ar daugiaus wisiokių mineralizskų primaszymų, paeinanczių nuo sutilpusių uolų. Taigi kiekviena upė nesza į jures ne tik czystą wandenį, bet ir diktai wisiokių mineralizskų dalių. Teip, paweikslan, mokslincziai izszkaite, kad Reinas sugabena per metus į jures tiek kalkių, kad izsk jų galima padaryti tris szatus dwideszintis du tukstanczius milijonų austerių dežių, izsk viso gi 2000000 kubizskų metrų wisiokių mineralizskų dalių. Medega chemizskai wandenį sutilpusi ir ne matoma ir nepermaino vandens parvos. Upės per istiztus metus gabena medegą nuo uolų.

Prisizūrėkime užtwinusiai upei. Wanduo joje neczystas ir ne permatomas, bet drumstas, sutersztas. Persitikirinate, kad tasai sutersztimas paeina nuo dumblo izsk pieskos sugabentų į upę. Jeigu ilgiaus stowite ant upės kranto, per tą laiką tustancziai tonų žvyro ir pieskos perplaukė pro jus. Matote todėl, kad apart nematomų mineralizskų dalių, vandens gabena su sawim ir matomas. Tankiai aiskiai girdite, kaip ant upės dugno maszasi wienas į kitą akmenėliai, kuriuos stumia tekantis vanduo. Tokiu budu matote, kad upių vandens gabena į jures kietzemių dalis, kurios likosi į jas sunesztos lytų arba szaltinių wandenų.

Apart to dar, upės ir kitaip naikina kietzemių pawirszių. Galite apie tai persitikirinti žiurdami į nusekusią upės lovį. Jeigu upė teka per kietą uolą, tai ją nulygina, nuszwelmina; akmens tie nupluszti nuo uolų buwo izsk syk ne lygus, su asztrois briaunums, kaip apie tai galite persitikirinti žiurdami į kruvą akmenų esanzijų apaczioj uolų. Kaip tik toki akmens prisigriebę upės, ten jie tampa nulyginti; asztros briaunos nusitrina ir akmuo įgauna apvalų pavidalą arba sutrupa ir persikeiczia į žvyrą.

Akmens toki besitirndami, lygina upės krantų uolas. Galite matyti, kad upėse, kur pasidarę sukuriai, akmens sukasi aplink, teip kaip vanduo toje wietoje ir daro tą tolaik, kolaik uolose ne izsgrauz duobių, arba teip wadinama katilų. Nusekus wandeniu wasaros laike tulas izsk tokių duobių galite matyti ir persitikirinti, kaip szwelniai jos yra nulygintos.

Jeigu uolos ir akmens upėse szwelninasi, zudo sawo briaunas, tai nuo jų turi atsiskirti dalis medegos, ir upėj turi susirinkti daug dumblo ir pieskos; per toki grauzimą uolų, patsai upės lovy turi darytiesi gilesniu ir platesniu. Dumblas ir pieskos upėj susimaiszo su toms pacioms medegoms, kurias į upę sugabena lytų vanduo, kurisai nuplauja nuo žemės pawirsziaus smulkias sutrupėjusių uolų daleles. Per toki pasigilinimą ir izsziplatinimą upių lovio, uolose darosi dailus urvai ir olos.

Matėte jau, kodėl upės susidrumszcia, pažiūrėkime dabar, kas pasidaro su tą daugybę dumblo, pieskos, žvyro ir akmenaczių, kuriuos tekanti vandens nesza ir rita. Prisizūrėkite upės loviui wasaros laike, matote, kad wienoj upėj susirinkęs yra žvyras, kitą gi pieskų sudumos, o kaip kur terp anų kyszo izskilę uolos szmotai. Prisizūrėkite toms sunesztoms į upę dalims, o persitikirinsite, kad jos maino sawo wietą. Kruva pieskos arba žvyro gal tula laiką pasilikti ant wietos, bet maž akmenėliai ir pieskos kruopelės, izsk kurių susideda ta kruva, permaino sawo wietą, kadangi vanduo jas mazgoja ir stumia. Pieska ir žvyras ant upės dugno panaszus izsk dalies į pacią upę. Jeigu po daugeliu metų sugrįzsite prie upės, tai upė tekės rods to pacioj wietoj, turės tas pacias gilumas ir lėksztumas. Bet nors per visą laiką jusi čia nebuwimo stowėjo vis toj pacioj wietoj, tai wienok jos vandens nuolatai mainėsi.

(Toliaus bus)

